Strål
säkerhets
myndigheten
Swedish Radiation Safety Authority

Rapport

Tillsyn och informations-insats i estetiska verk-samheter med strålning

2026:13

Författare: Saga Söderholm, Strålsäkerhetsmyndigheten. Avdelning: Tillsyn. Enhet: Allmänhet och miljö.

Augusto Zúñiga Bazán Cerdán, Strålsäkerhetsmyndigheten. Avdelning: Tillsyn. Enhet: Allmänhet och miljö.

Marilla Altersten, Strålsäkerhetsmyndigheten. Avdelning: Normering och kunskapsutveckling. Enhet: Strålskydd.

Datum: Oktober 2026
Rapportnummer: 2026:13
ISSN: 2000-0456
Tillgänglig på www.ssm.se

Strål
säkerhets
myndigheten
Swedish Radiation Safety Authority

Författare: Saga Söderholm, Strålsäkerhetsmyndigheten.
Avdelning: Tillsyn. Enhet: Allmänhet och miljö.

Augusto Zúñiga Bazán Cerdán, Strålsäkerhetsmyndigheten.
Avdelning: Tillsyn. Enhet: Allmänhet och miljö.

Marilla Altersten, Strålsäkerhetsmyndigheten.
Avdelning: Normering och kunskapsutveckling.
Enhet: Strålskydd.

2026:13

Tillsyn och informationsinsats i estetiska verksamheter med strålning

Datum: Oktober 2026
Rapportnummer: 2026:13
ISSN: 2000-0456
Available at www.stralsakerhetsmyndigheten.se

Innehåll

1. Sammanfattning 1
2. Inledning 3
Gällande rätt 4
Nya föreskrifter 4
3. Metod 4
Urval av verksamheter 5
Kravuppfyllelse 5
Informationsinhämtning 6
Upplysning 6
4. Resultat av kravuppfyllelse 7
5. Resultat av intervjuer 7
Stora prisskillnader mellan laserapparater 7
Underhåll av laserapparater 8
Antal laserapparater och andra apparater med strålning 8
Behandlingar 9
Medicinska behandlingar 10
Erfarenhet och utbildning 11
Problem och oro 12
Kännedom om SSM och tips på hur myndigheten kan nå ut 14
Önskemål till SSM 14
6. Slutsatser 15
Kravuppfyllelse och kompetens 15
SSM behöver nå ut - vikten av sociala medier 15
Stor variation i verksamheters inriktning och omfattning 16
Oseriösa verksamheter oroar 17
Leverantörernas roll har betydelse 18
7. Projektets effekter och vägen framåt 18
8. Bilagor 20
Bilaga 1: Frågelista 20
Bilaga 2: Informationsblad 21

1. Sammanfattning

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) har genomfört ett tillsynsprojekt där verksamheter som utför estetiska laserbehandlingar besöktes. Projektet avgränsades till orter i Östergötland, Närke, Västmanland, och Södermanland och genomfördes mellan september 2024 och juni 2025. Totalt besöktes 21 verksamheter.

SSM har haft tillsynsansvaret för användning av icke-joniserande strålning vid estetiska behandlingar sedan myndigheten bildades. Med tusentals verksamheter som omfattas av regleringen och som är spridda över hela landet är det en utmaning för myndigheten att bedriva en omfattande och systematisk tillsyn. Tillsynen på området har under de senaste åren endast omfattat ett fåtal inspektioner, samtidigt som myndigheten tar emot allt fler rapporter från kunder som skadats. SSM såg därför ett behov av att inspektera fler verksamheter och samtidigt få en bättre överblick över användningen av strålning i branschen, vilket utgör bakgrunden till projektet.

Vid besöken kontrollerades ett fåtal krav och intervjuer hölls med verksamhetsutövarna med frågor om både den egna verksamheten och hur de upplever branschen i stort. Frågorna rörde exempelvis vad de ser för risker med behandlingarna, vilken information de ger till kunder, vilka trender de ser, vad som oroar dem i branschen, hur de ser på SSM och hur myndigheten kan bli bättre på att nå ut. Då många i branschen inte känner till att myndigheten finns, och att det finns en strålskyddsreglering som de omfattas av, syftade projektet även till att nå ut med information om myndighetens arbete, risker med behandlingarna samt de nya föreskrifterna med anmälningsplikt som förväntas träda i kraft 2026. Syftet med projektet var alltså tredelat – kontroll av kravuppfyllelse, informationsinhämtning samt upplysning och synlighet.

Vad gäller kravuppfyllelse uppfattade SSM en vilja hos de besökta verksamhetsutövarna att göra rätt och de brister som upptäcktes kunde ofta åtgärdas på plats. Exempelvis åtgärdade flertalet verksamhetsutövare eventuella reflekterande ytor i behandlingsrummet under eller innan besöket. Inga brister som föranledde ytterligare tillsynsåtgärder framkom under projektet.

Det mest återkommande svaret på frågan om oro i branschen handlade om det stora antalet oseriösa aktörer som inte följer lagar och regler och direktimporterar apparater som många gånger inte lever upp till gällande krav. Många verksamhetsutövare uttryckte en frustration över att de oseriösa verksamheterna konkurrerar med låga priser samtidigt som kunder ofta har svårt att skilja på en seriös och en mindre seriös verksamhet. De flesta verksamhetsutövare, med ett fåtal undantag, var positiva till hårdare reglering av branschen. Flera lyfte dock farhågan att nya föreskrifter kan gynna oseriösa verksamheter om de innebär ökade kostnader och inspektioner för dem som följer reglerna medan de oseriösa kan fortsätta undgå lagen utan större risker. Projektet gjorde det tydligt att det finns en stor spridning i verksamheters art och kompetens, och att SSM kan behöva ha vitt skilda strategier för tillsyn och informationsinsatser för olika typer av verksamhetsutövare.

Bilden av att SSM är en okänd myndighet inom branschen förstärktes under projektet eftersom majoriteten av de besökta verksamheterna inte kände till myndigheten sedan tidigare. En av de viktigaste insikterna är således att SSM behöver arbeta på nya sätt för att nå ut med information till branschen. Verksamhetsutövare efterfrågade lättillgängliga och målgruppsanpassade budskap, gärna på flera språk, och många framhöll att sociala medier är deras främsta kanal för kunskapsinhämtning och kommunikation. Särskilt Instagram lyftes som en central plattform, och flera uttryckte förvåning över att SSM saknar ett aktivt konto där. Eftersom både verksamhetsutövare och potentiella kunder i stor utsträckning befinner sig på samma plattformar, finns goda möjligheter att nå båda grupperna genom riktade informationsinsatser. Närvaro i sociala medier är också viktig för myndighetens kunskapsinhämtning och omvärldsbevakning, inte minst i förarbetet inför inspektioner.

Under de senaste åren har SSM ökat sin närvaro på skönhetsmässor och konferenser, med föredrag och informationsmontrar, ofta som enda myndighet på plats. Vid de senaste mässorna, som sammanfallit med projektet, har SSM märkt ett ökat intresse och både leverantörer, salongsägare och privatpersoner har engagerat sig i diskussioner om hur branschen kan bli säkrare. SSM har genom projektet stärkt sin närvaro i skönhetsbranschen och spridit information om risker och reglering. Projektet har gett värdefulla insikter i hur

SSM bäst når ut och hur tillsynen kan göras mer effektiv och ändamålsenlig, vilket SSM avser att fortsätta arbeta med framöver.

2. Inledning

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) har länge haft ett behov av att utveckla sitt arbete inom skönhetsbranschen, gällande såväl myndighetens kunskap, som dess tillsyn och närvaro i branschen. I samband med framtagandet av SSM:s kommande föreskrifter om estetiska behandlingar med icke-joniserande strålning, aktualiserades behovet av att få en tydligare bild av hur strålning används inom skönhetsbranschen. Samtidigt fanns ett behov av att nå ut med information om både gällande och kommande regelverk.

Många verksamhetsutövare inom skönhetsbranschen är inte medvetna om att deras behandlingar med strålning omfattas av SSM:s regelverk. Det finns en utbredd missuppfattning om att användningen av icke-joniserande strålning i branschen är helt oreglerad. Detta gäller inte bara verksamhetsutövare, utan även personer som funderar på att genomgå dessa behandlingar är ofta omedvetna om risker och regler. Laserapparater som används för estetiska behandlingar har ofta hög effekt och tillhör i många fall den högsta laserklassen, klass 4. Om verksamhetsutövare saknar tillräcklig kunskap kring icke-joniserande strålning och dess påverkan på huden är risken för brännskador stor. SSM tar emot allt fler skaderapporter från personer som genomgått behandlingar, främst gällande laser men även andra typer av icke-joniserande strålning. Antalet inrapporterade skador till SSM uppgår de senaste åren till ca 20–30 stycken per år. Troligtvis representerar detta endast en liten del av de personer som faktiskt skadas, eftersom vetskapen om möjligheten att rapportera skada sannolikt är begränsad. Det är även troligt att personer avstår från att rapportera eftersom processen kan kännas svår och utsatt, särskilt eftersom det förekommer att oseriösa behandlare skuldbelägger kunden för skadorna. Skaderapporter till SSM utgör viktig information som bidrar till myndighetens kunskapsutveckling inom området samt utgör underlag för vår tillsyn.

Mot denna bakgrund initierade SSM under 2025 ett projekt där tillsynen kompletterades med informationsutbyte under en och samma insats.
SSM:s tillsyn på området har tidigare varit av stickprovskaraktär, där varje inspektion varit omfattande och ofta följts av förelägganden. Det har inneburit tidskrävande insatser både i genomförande och efterarbete. I detta projekt valdes ett fåtal grundläggande krav ut för granskning, vilket möjliggjorde fler verksamhetsbesök. En stor del av arbetet fokuserades på intervjuer med verksamhetsutövare i syfte att samla in kunskap och öka myndighetens förståelse för branschens förutsättningar.

Syftet med inspektionerna i projektet var därmed tredelat:

- Kontroll av kravuppfyllelse – att kontrollera om verksamheter följer gällande regelverk
- Informationsinhämtning – att få kunskap om branschens arbetssätt, behov och utmaningar.
- Upplysning och ökad synlighet – att sprida kännedom om SSM och stärka myndighetens närvaro i branschen.

Projektets övergripande mål var att på lång sikt stärka strålskyddet för kunder som genomgår estetiska behandlingar med icke-joniserande strålning. Genom att nå ut till

verksamhetsutövare med information om gällande och kommande regelverk, risker med strålning samt SSM:s roll och ansvar, bidrog projektet till ökad medvetenhet i branschen.

Erfarenheterna från projektet kan bidra till en mer effektiv och ändamålsenlig tillsyn. Genom att samla in kunskap om hur branschen fungerar i praktiken, kan SSM anpassa sina tillsynsstrategier, identifiera utvecklingsbehov i regelverket och förbättra myndighetens kommunikation med verksamhetsutövare och allmänhet. På så vis har projektet lagt en grund för långsiktigt förbättrat strålskydd.

Denna rapport bygger på observationsanteckningar från de intervjuer SSM genomförde vid verksamhetsbesöken, och sammanfattar de resultat som SSM bedömt vara mest relevanta att presentera. Exempel från enskilda verksamheter finns presenterade under avsnittet *Resultat av intervjuer* och de infällda citaten är tagna från observationsrapporterna som har faktakontrollerats av verksamhetsutövarna. Vissa redaktionella ändringar har gjorts.

Gällande rätt

Användning av icke-joniserande strålning för estetiska behandlingar regleras i 7 kap. strålskyddslagen (2018:396) och Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter (SSMFS 2014:4) om laser, starka laserpekare och intensivt pulserat ljus. Regleringen av strålskydd innebär bland annat att verksamhetsutövaren måste se till att alla i verksamheten har den kompetens som behövs för att upprätthålla strålskyddet, underhålla apparater, ha kunskap om de risker som är förenade med verksamheten samt vidta de åtgärder och försiktighetsmått som behövs för att inte skada människor.

Verksamhetsutövarna omfattas även av reglering och tillsyn från andra myndigheter. Exempelvis utövar kommunernas miljönämnder tillsyn enligt miljöbalken (1998:808), Läkemedelsverket har marknadskontrollansvar för apparater och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har tillsynsansvar för medicinska behandlingar enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) samt lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar (LEKEI). Användning av laser och annan strålning omfattas inte av LEKEI.

Nya föreskrifter

Strålsäkerhetsmyndighetens nya föreskrifter (SSMFS 2026:1) om estetiska behandlingar med icke-joniserande strålning gäller från och med den 4 maj 2026. Föreskrifterna är till stor del en precisering av befintliga krav men innebär också en anmälningsplikt, krav på att skriftligt informera kunder om risker, skriftlig dokumentation av metoder och behandlingar samt dokumenterat underhåll och leveranskontroll av apparater.

3. Metod

Projektet avgränsades till orter i Östergötland, Närke, Västmanland, och Södermanland och genomfördes mellan september 2024 och juni 2025. Totalt besöktes 21 verksamheter på tio orter. Vid varje resa genomfördes 1–3 verksamhetsbesök där varje besök tog runt 1,5 timme. SSM:s bedömning av krav sammanställdes i en inspektionsrapport för varje enskild verksamhet. Avgränsningen i tid för att genomföra besöken inom projektet var

nio månader. Från SSM deltog tre inspektörer och en utredare och minst två av dem var med vid varje besök.

Urval av verksamheter

Eftersom det finns tusentals verksamheter, och det i dagsläget saknas ett register över dem, behövde ett urval göras. För att få en så representativ bild som möjligt av användningen av strålning i skönhetsbranschen, valdes olika typer av verksamheter på både små och stora orter ut. De krav som kontrollerades under projektet var främst tillämpliga på laseranvändning, varför ett urvalskriterium var verksamheter med laserbehandlingar. Flera av de utvalda verksamheterna erbjöd även behandlingar med andra typer av icke-joniserande strålning, såsom intensivt pulserat ljus (IPL), ultraljud, ofta benämnt High-Intensity Focused Ultrasound (HIFU), radiofrekvens (RF) och elektromagnetiska fält (EMF). Behandlingarna omfattade såväl estetiska som medicinska tillämpningar. Utvalda verksamheter varierade även i både omfattning och inriktning. Vissa var enmansföretag, medan andra ingick i större kedjor. Verksamhetsansvarigas bakgrund skilde sig åt, från legitimerade läkare och sjuksköterskor till personer utan formell utbildning inom vare sig hälso- och sjukvård eller hudvård.

Urvalet baserades främst på sökningar på bokningsplattformen bokadirekt.se, där kombinationen av ordet "laser" och ortens namn användes. Kompletterande sökningar gjordes även via sökmotorer för att identifiera ytterligare relevanta verksamheter. Urvalet av verksamheter baserades inte på skadeanmälningar eller misstankar om brister.

Från september 2024 till juni 2025 genomfördes besök vid totalt 21 verksamheter belägna i Östergötland, Närke, Västmanland och Södermanland. En av verksamheterna utförde inga laserbehandlingar utan endast IPL-behandlingar, felaktigt marknadsförda som laserbehandlingar. SSM föranmälde sina besök. Trots det var det vid flera tillfällen inte någon på plats när tillsynen skulle genomföras. Om möjlighet fanns bokade SSM i dessa fall in ett besök hos en annan verksamhet på orten med kort varsel, alternativt genomfördes ett oanmält besök. En utmaning var att samordna tider med två eller tre verksamhetsutövare under samma dag så att de i möjligaste mån skulle slippa avboka kunder. Att verksamhetsutövaren hade gott om tid och var välvilligt inställd till besöket betraktades av SSM som en förutsättning för att kunna föra ett öppet och givande samtal, vilket var viktigt för informationsutbytet i det här projektet.

Kravuppfyllelse

Följande krav kontrollerades under tillsynen:

7 kap. 2 § strålskyddslagen (2018:396)
Den som är arbetstagare i en verksamhet där det används en teknisk anordning som kan alstra icke-joniserande strålning ska använda de skyddsanordningar och vidta de åtgärder i övrigt som har anvisats av den som är ansvarig för strålskyddet.

Kontrollen bestod av att säkerställa:

- Att varje behandlingsrum där behandlingar med laser genomförs var fritt från reflekterande ytor i den riktning som lasern användes, att dörren kunde stängas och att eventuella fönster kunde täckas för.

- Att det fanns säkra skyddsglasögon för kunder.

Ingen kontrollmätning av skyddsglasögon genomfördes utan de kontrollerades endast okulärt.

7 kap. 3 § strålskyddslagen
Den som tillhandahåller en teknisk anordning som kan alstra icke-joniserande strålning eller i marknadsföringssyfte visar en sådan anordning ska genom märkning eller på annat lämpligt sätt lämna information om strålningsrisker och lämna övriga uppgifter som har betydelse från strålskyddssynpunkt till mottagaren av anordningen eller den som visningen är avsedd för.

Kontrollen bestod av att säkerställa:

- Att laserapparater var märkta med laserklass.

Under projektets gång fördes interna diskussioner om tolkningen av kravet i 7 kap. 3 §. Kravet gäller den som tillhandahåller lasern, men omfattar inte användningen. Formuleringen ”…eller på annat lämpligt sätt lämna information…” lämnar dessutom utrymme för att verksamhetsutövare som använder omärkta lasrar kan ha fått information om strålningsrisker på annat sätt. En fortsatt undersökning av märkning med laserklass utfördes men som en del av informationsinhämtningen i stället för en kontroll av kravuppfyllelse.

Informationsinhämtning

För att öka förståelsen för branschens arbetssätt, behov och utmaningar ägnades en stor del av varje besök åt en intervju med verksamhetsutövaren. Intervjun omfattade frågor om branschen i stort och mer specifika frågor om den enskilda verksamheten. Områden som berördes var bland annat verksamhetens innehav och underhåll av apparater, behandlingsutbud och kundkrets, syn på branschen och önskemål till myndigheten. Frågorna genomgick vissa mindre ändringar och förtydliganden under projektets gång. Målet med intervjun var att skapa en dialog med verksamhetsutövaren. SSM följde inte frågelistan strikt utan gav verksamhetsutövarna möjlighet att lägga mer tid och utveckla svaren på de frågor som de ansåg vara relevanta för deras verksamhet. Frågelistan finns i Bilaga 1: Frågelista.

Upplysning

Under tillsynsbesöken informerades verksamhetsutövarna om gällande och kommande regelverk. Under projektets genomförande omfattades estetiska behandlingar med icke-joniserande strålning av bestämmelserna i 7 kap. strålskyddslagen (2018:396), samt av Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter (SSMFS 2014:4) om tekniska anordningar som kan alstra icke-joniserande strålning och om användning av laser, starka laserpekare och intensivt pulserat ljus. Verksamheterna fick även information om innehållet i förslaget till de nya föreskrifterna om estetiska behandlingar med icke-joniserande strålning, bland annat att det skulle införas en anmälningsplikt. Som stöd delades ett informationsblad ut, se Bilaga 2: Informationsblad, som sammanfattade både det gällande och det föreslagna regelverket, samt beskriver hur SSM bedriver tillsyn inom området. Verksamheterna informerades även om att de kunde lämna synpunkter på föreskrifterna under remissperioden.

SSM avsatte tid för att besvara verksamhetsutövarnas frågor om regleringen, myndighetens arbete eller specifika förhållanden i den egna verksamheten. Vid behov informerade SSM om att behandlingar som verksamhetsutövaren utförde även kunde omfattas av IVO:s reglering.

4. Resultat av kravuppfyllelse

Totalt hade 25 av 36 inspekterade laserapparater märkning med laserklass. I flera verksamheter fanns reflekterande ytor, såsom speglar, i den riktning som lasern användes. SSM informerade om riskerna för oavsiktlig bestrålning och uppmanade verksamhetsutövarna att ta bort eller täcka över dessa ytor vid behandling, alternativt möblera om, för att minska risken. De berörda verksamheterna åtgärdade i dessa fall reflekterande ytor under eller innan besöket. Alla verksamheter som använde laser kunde visa upp någon form av skyddsglasögon till kunder. Vanligast var svarta eller vita små kåpor i ogenomskinlig plast. Många hade även färgade genomskinliga skyddsglasögon. Vissa verksamhetsutövare lät kunden välja vilken typ av glasögon den ville ha. SSM informerade om att det är viktigt att våglängderna som glasögonen är märkta med överensstämmer med laserapparatens våglängd(er). I vissa verksamheter använde behandlaren själv glasögon helt utan märkning, vilket SSM i dessa fall avrådde från och informerade om riskerna. Skydd av arbetstagare i dessa verksamheter omfattas av Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

5. Resultat av intervjuer

Stora prisskillnader mellan laserapparater

De apparater som användes i de besökta verksamheterna varierade stort i pris. De dyrare apparaterna hade en inköps- eller motsvarande leasingkostnad mellan 500 000 – 1 000 000 kr, och i något fall uppemot 1 500 000 kr. I priset ingick då vanligen någon form av utbildning i apparaten och leverantörerna tillhandahöll ofta ett serviceavtal och en kontaktperson. Andra apparater kunde kosta mellan 10 000 – 60 000 kr. Dessa apparater saknade ofta all typ av märkning såsom fabrikat, modellnamn, serienummer, laserklass, CE-märkning samt information om våglängder och styrka. De billigare apparaterna var införskaffade på olika sätt, ofta direktimporterade. I vissa fall hade verksamhetsutövaren köpt apparaten i samband med en utbildning vid en annan salong, där både utbildning och överlåtelse av apparater var en del av salongens verksamhet. Det finns även en andrahandsmarknad för laserapparater och flera verksamhetsutövare hade köpt sina apparater begagnade.

Hälften av verksamhetsutövarna hade apparater som, enligt deras uppgift, hade kostat under 400 000 kr per styck, och hälften hade apparater för över 400 000 kr per styck.

Exempel 1 från verksamhet: En verksamhetsutövare ger exempel på att en annan verksamhetsutövare köpt laserapparater från Kina för 20 000 kr per styck, själv hittat på modellnamn och klistrat på etiketter samt tar 1000 kr för en helkroppsbehandling. En annan har en apparat som ser exakt ut som hennes egen Alma-laser, med samma ”Soprano”-märkning, men är en kopia. Hon tror inte att kunder är medvetna om riskerna utan att de tror att det värsta som kan hända är att de inte får någon effekt.

Exempel 2 från verksamhet: En annan verksamhetsutövare berättar att de dyra apparaterna är mycket lättare att arbeta med än den billigare variant av kirurgisk laser de hade innan eftersom de inte är lika avståndsberoende. För att få rätt styrka på den billigare apparaten behövde handenheten hållas på ett konstant och specifikt avstånd från huden, vilket var svårt att få till och krävde mycket träning.

Underhåll av laserapparater

Hälften av de verksamheter som använde laser (10 av 20) uppgav att laserapparaterna underhölls regelbundet eller att det fanns en serviceplan. Majoriteten av dessa uppgav att det var leverantören av utrustningen som utförde servicen. Vissa verksamhetsutövare berättade att leverantören gett informationen att det inte behövdes någon regelbunden service medan andra verksamhetsutövare utförde vissa moment själva, som byte av vatten och filter. Det förekom också att apparaten själv meddelade när någon del behöver bytas, exempelvis handenheten efter ett visst antal ”skott”.

Exempel 3 från verksamhet: En verksamhetsutövare anger att den största potentiella risken med att inte serva laserapparater är att de kan tappa effekt, vilket innebär osäkerhet kring den faktiska styrkan. Verksamhetsutövaren berättar att de kirurgiska laserapparaterna innehåller många komponenter med speglar, vilket medför att det är viktigt att kontrollera att dessa är hela och rätt positionerade, särskilt om apparaterna blivit utsatta för stötar eller skakningar, exempelvis vid ombyggnationer.

Antal laserapparater och andra apparater med strålning

I de flesta av verksamheterna med laser (16 av 20) fanns det 1–2 stycken laserapparater, och i majoriteten av verksamheterna var det endast en person som utförde laserbehandlingar. Utöver laser arbetade många av de besökta verksamheterna även med andra typer av icke-joniserande strålning. Totalt observerades tio sådana apparater. Vanligast var ultraljud (HIFU) men även IPL, EMF och RF förekom, se Figur 1.

Ungefär en tredjedel av de tillfrågade verksamheterna uppgav att de övervägde att införskaffa fler apparater med icke-joniserande strålning. Två verksamheter planerade att köpa en laserapparat för tatueringsborttagning, medan övriga fyra verksamheter övervägde HIFU, CO_2-laser, IPL för behandling av rosacea och akne respektive ny laserapparat för hårborttagning.

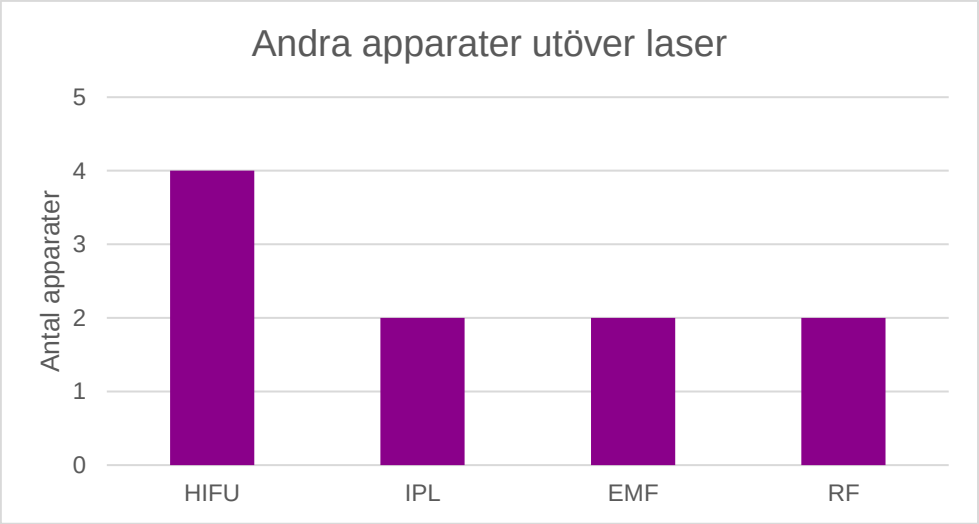

Figur 1: Typer och antal av andra apparater med icke-joniserande strålning än laser som fanns i de 21 besökta verksamheterna.

Behandlingar

Flera av de besökta verksamheterna hade något annat än estetiska laserbehandlingar som sin huvudsakliga verksamhet och erbjöd endast dessa som ett komplement. Exempel på verksamhetsinriktningar var injektioner, kosmetiska tatueringar, fransar och bryn, massage samt frisörsalonger. Två verksamheter drevs av läkare och utförde, utöver vissa estetiska laserbehandlingar, även borttagning av hudförändringar och ögonlocksoperationer med laser.

Den vanligast förekommande behandlingen var hårborttagning med laser. Andra behandlingar med laser som utfördes var tatueringsborttagning samt olika behandlingar för hudförbättring, såsom rynkreducering med CO_2-laser och så kallad ”Hollywood peel”. Se Figur 2.

Totala antalet behandlingar[1] med icke-joniserande strålning som utfördes per månad och verksamhet varierade mellan färre än en och flera hundra, se Figur 3. Majoriteten av kunderna uppgavs vara kvinnor i varierande åldrar, främst kvinnor över 30 år. Några få verksamheter hade en liten andel män i sin kundkrets, men de flesta behandlade nästan uteslutande kvinnor.

[1] Antalet behandlingar är uppskattat av verksamhetsutövarna och omräknat till genomsnittligt antal behandlingar per månad. I vissa fall uppgavs intervall, exempelvis 9–16 behandlingar per månad, vilket har omvandlats till mittpunkten 12,5.

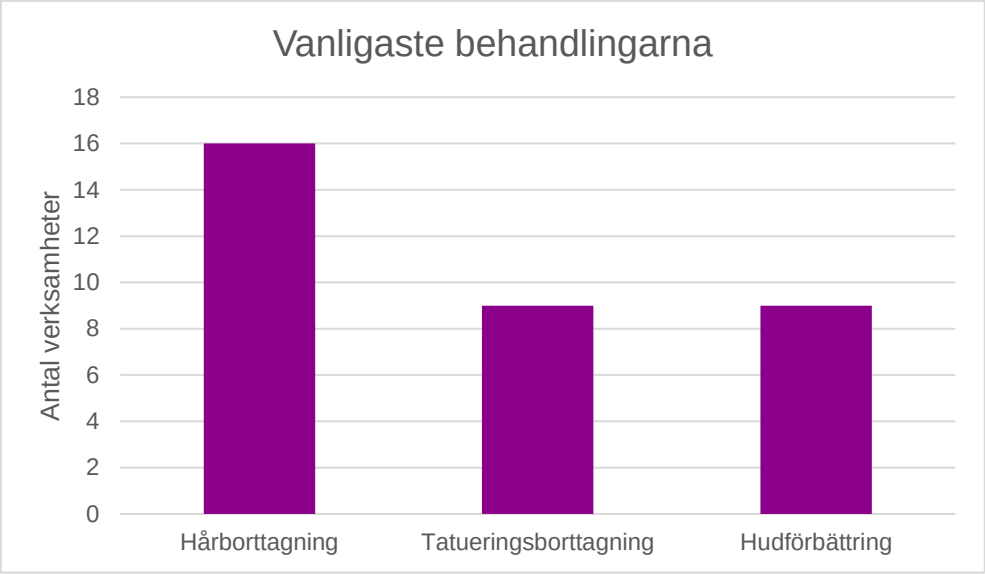

Figur 2: Typer av behandlingar med laser som utfördes vid de olika verksamheterna.

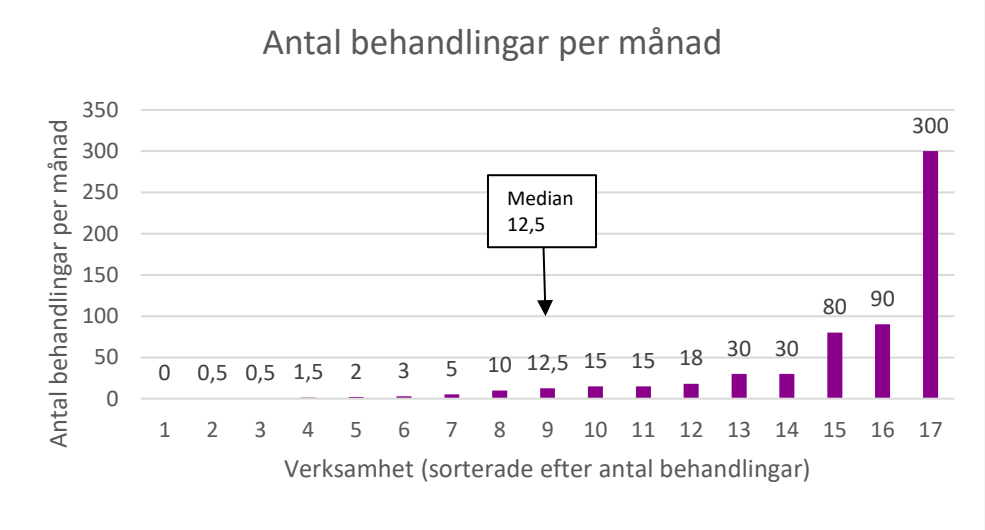

Figur 3: Genomsnittligt antal behandlingar med icke-joniserande strålning per månad hos de 17 verksamheter som svarat, uppskattat av verksamhetsutövarna.

Medicinska behandlingar

Flertalet verksamhetsutövare uttryckte oro för att medicinska och riskfyllda behandlingar utförs på skönhetssalonger utan ansvarig läkare, något som SSM även tidigare har fått indikationer om. SSM har även bilden av att verksamhetsutövare utför medicinska behandlingar utan vetskap om att de räknas som medicinska och att verksamheten därmed behöver anmälas till IVO:s vårdgivarregister. En verksamhetsutövare berättade att hon övervägde att börja erbjuda borttagning av hudförändringar, och SSM informerade då om de allvarliga konsekvenserna som kan uppstå om sådana ingrepp utförs utan att en läkare först gjort en bedömning av hudförändringen.

Exempel 4 från verksamhet: En verksamhetsutövare som var specialistutbildad sjuksköterska med inriktning på hud, berättade om riskerna med att ta bort hudförändringar. Hon

kände till ett fall där en behandlare tagit bort en hudförändring upprepade gånger eftersom den återkom. Det visade sig vara malignt melanom och när diagnosen väl ställdes hade cancern spridit sig och gick inte att bota varpå patienten avled. Samma verksamhetsutövare berättade att hon själv upptäckt malignt melanom hos en kund som skulle göra hårborttagning. Hon behövde övertyga kunden, som inte var orolig själv, att hen behövde uppsöka vården.

Exempel 5 från verksamhet: En av de besökta verksamheterna drevs av en läkare och var registrerad vårdgivare med inriktning på medicinska behandlingar. På verksamheten genomfördes bland annat borttagning av födelsemärken samt ögonlocksoperationer, både med laser och kirurgiskt. Läkaren ansåg att man behöver vara specialistläkare för att göra bedömningar av hudförändringar innan de tas bort. Hon berättade att det till och med för en specialist kan vara svårt att bedöma om en hudförändring är godartad eller inte och att biopsi bör tas vid minsta misstanke.

Exempel 6 från verksamhet: Den besökta verksamheten var en kedja med flera salonger på flera orter och därmed den största i projektet. De hade flertalet anställda och utförde många olika behandlingar med i princip alla typer av icke-joniserande strålning. En behandling som de aktivt valt att inte genomföra var vaginala laserbehandlingar eftersom de ansåg att dessa enbart bör utföras av en gynekolog, vilket de inte har någon i verksamheten.

Erfarenhet och utbildning

Av de intervjuade verksamhetsutövarna var två stycken läkare, två sjuksköterskor och en var undersköterska. Hur många som var hudterapeuter stämdes inte av då det inte är en skyddad titel, vilket i praktiken innebär att vem som helst kan kalla sig det. Majoriteten var relativt nya i arbetet med laser. Bland de 20 tillfrågade som utförde behandlingar med laser hade elva 0–5 års erfarenhet. Ytterligare några hade 6–10 års erfarenhet medan två personer stack ut med 20 års erfarenhet, se Figur 4.

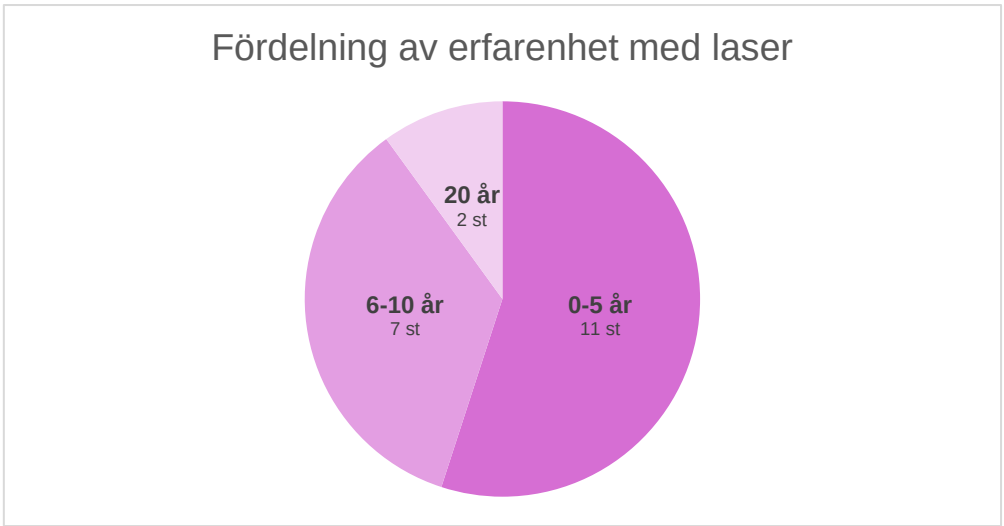

Figur 4: Fördelning av verksamhetsutövarnas erfarenhet av att arbeta med laserbehandlingar.

Majoriteten av verksamhetsutövarna hade gått en utbildning hos leverantören i samband med inköp av apparatur. Kostnaden för utbildningen ingår oftast i inköpspriset och genomgången utbildning är ibland ett krav för inköp av apparater från etablerade

leverantörer. Vanligtvis är en sådan utbildning 1–2 dagar lång och involverar såväl teoretiska som praktiska moment. Det finns ibland möjlighet att delta på leverantörers utbildning utan inköp av apparater, vilket en verksamhetsutövare berättade om. Hon importerade en apparat på egen hand och betalade för att vara med på en sådan utbildning.

Vad gäller medlemskap i branschorganisationer framkom det att en av verksamheterna var medlem i Sveriges hudterapeuters riksorganisation (SHR), en i Svenska estetikers yrkesförbund (SEYF) och två i Estetiska injektionsrådet. Tio av verksamheterna var inte med i någon branschorganisation. För övriga sju verksamheter saknas information om branschorganisation.

Exempel 7 från verksamhet: En av verksamhetsutövarna med 20 års erfarenhet uppgav att hon alltid utförde ett ”patch-test” innan behandling, där en liten del av huden bestrålas för att se dess reaktion efter 24 timmar. Vid hårborttagning vill hon först se huden orakad för att kunna bedöma hårets kvalitet och därefter ställa in styrkan på apparaten.

Exempel 8 från verksamhet: Den andra verksamhetsutövaren med 20 års erfarenhet uppgav att hon vid hårborttagningsbehandling först vill se hur området ser ut med full utväxt då det ofta inte är så mycket, grovt eller mörkt hår som kunden beskrivit. Sedan tillämpar hon oftast betänketid, då kunden får ett papper med information om risker och får gå hem och tänka igenom beslutet med chans att ångra sig. Ibland är det inte lämpligt med laserbehandling alls. Verksamhetsutövaren kände inte till SSM sedan tidigare. Hon hade gått många utbildningar genom åren och visade upp ett stort antal diplom på väggarna, men ingen av utbildningarna hade innehållit information om gällande strålskyddsreglering.

Exempel 9 från verksamhet: En verksamhetsutövare berättar att hon avstår från att behandla om hon bedömer att huden inte klarar behandlingen, vilket ibland är fallet med exempelvis äldre kunder och kunder med känslig hud eller eksem. Verksamhetsutövaren anser att det är mycket viktigt att informera kunder om eftervård, eftersom hon menar att det är där den största risken föreligger. Inom tre dagar efter en behandling får kunden exempelvis inte träna, sola, bada, basta eller ens laga mat på grund av värme och ångor.

Exempel 10 från verksamhet: En annan verksamhetsutövare tar upp problemet med att kunder ofta har orimliga förväntningar på en behandling. ”De vill komma in och gå ut som en annan person”, säger hon och berättar att hon ofta nekar till att behandla kunder som skulle behöva en operation för att få det resultat de önskar. Verksamhetsutövaren berättar också att kunder tror att de får bättre effekt om det gör ont. Trots att hon informerar före behandlingen om att det inte ska göra ont och uppmanar kunderna att säga till om det ändå gör det, händer det att några vill höja styrkan just för att det ska kännas mer.

Problem och oro

En av SSM:s frågor var om verksamhetsutövarna såg några problem eller något som oroade dem i branschen i stort. Det mest återkommande temat i svaret var det stora antalet, som de ser det, oseriösa verksamheter som inte följer lagar och regler, och ofta direktimporterar apparater. Många uttryckte en frustration över att dessa konkurrerar med låga priser samtidigt som kunder ofta har svårt att skilja på en seriös och en mindre seriös verksamhet.

”Jag tror inte att kunder är medvetna om riskerna, utan de tror att det värsta som kan hända är att de inte får någon effekt.”

De flesta verksamhetsutövare, med ett fåtal undantag, var positiva till hårdare reglering av branschen. Samtidigt lyfte vissa farhågan att en skärpt reglering inte nödvändigtvis skulle påverka de oseriösa aktörerna. En verksamhetsutövare berättade att det idag är relativt lätt att bedriva en verksamhet utan att uppfylla de krav som ställs av myndigheter. Påföljderna är få och tillsynsmyndigheter hittar ofta inte verksamheterna eftersom de exempelvis tar bokningar via direktmeddelanden på Instagram och arbetar hemifrån. Eftersom även mer seriösa verksamheter använder Instagram och andra sociala medier i sin marknadsföring, blir det svårt för kunder att avgöra om verksamheten är seriös och har den kompetens som krävs.

SSM fick ta del av många vittnesmål från verksamhetsutövare om oseriösa konkurrenter. På en ort vittnade två olika verksamhetsutövare om ett fall med en verksamhet som uppges ha satt i system att återanvända den gel som används på huden vid laserbehandlingar. Enligt de intervjuade har kunder berättat att gelen hade skrapats av från huden efter behandlingen och lagts tillbaka i förpackningen, för att sedan användas på nästa kund. Båda verksamhetsutövarna uppgav att detta orsakat spridning av sjukdomar.

Vissa oroas över ökade kostnader i samband med en anmälningsplikt. Flera uttryckte även en oro för att ett eventuellt införande av kompetenskrav, skulle innebära att de inte längre kan fortsätta utöva sitt yrke, till exempel om ett krav på legitimerad läkare skulle införas. Ett annat ämne som oroar flera verksamhetsutövare, är att kunder inte alltid följer instruktioner för eftervård eller inte är ärliga med viktiga uppgifter inför behandlingar, som exempelvis solning eller utförda injektionsbehandlingar, något som kan öka riskerna i samband med en behandling.

Exempel 11 från verksamhet: Verksamhetsutövaren berättar att hon anser att LEKEI har gynnat oseriösa verksamheter och att den slår för hårt mot de som följer lagen. För de sistnämnda har den inneburit ökade kostnader i form av årlig avgift till IVO, krav på dokumentationssystem, ansvarig läkare, Hyalase-licens med mera. Samtidigt uppger hon att hon har en bild av att oseriösa och olegitimerade utövare enbart behöver betala 2500 kr om de blir påkomna för att därefter fortsätta sin verksamhet. Dessutom undgår enligt henne de oseriösa ofta inspektioner eftersom tillsynen riktas mot anmälda verksamheter. Detta upplevs som ett stort problem och skapar frustration bland många seriösa verksamhetsutövare.

”Jag har sett skador från hemmabehandlare och kunder vittnar om att när en skada sker så går behandlaren inte att nå längre. Det är den största skillnaden mellan en seriös och en oseriös verksamhet – hur man agerar om det händer något och om man tar ansvar för en skada som man har orsakat.”

Exempel 12 från verksamhet: En förändring som verksamheten märkt av de senaste åren, är att många kunder har fått sämre ekonomi och inte längre har råd att besöka salongen i lika stor utsträckning. Verksamhetsutövaren uppgav att kunder runt år 2020 sällan ställde frågor om priset, men att de idag i högre grad söker efter billigare alternativ och oftare väljer att vända sig till aktörer som utför behandlingar i hemmet. Dessa kan erbjuda lägre priser eftersom de inte alltid betalar skatt, moms och avgifter till myndigheter.

”Alla kan inte gå på universitet och ibland är det viktigare med erfarenhet än utbildning.”

Kännedom om SSM och tips på hur myndigheten kan nå ut

Majoriteten av verksamhetsutövarna kände inte till SSM innan besöket. Några hade dock viss kunskap om strålskyddsregleringen, exempelvis verkar regeln om att inte bestråla ögonområdet vara allmänt känd. Vissa blev mycket förvånade över att få en inspektion av en för dem okänd myndighet flera år efter att ha startat sin verksamhet. Det var inte ovanligt att verksamhetsutövaren undrade oroligt om inspektionen hade föranletts av en rapport om skada, om de hade missat att anmäla sin verksamhet till myndigheten eller om det var något som de hade gjort fel överlag.

En av frågorna till verksamhetsutövarna handlade om hur myndigheten bäst kunde nå verksamhetsutövarna med information, exempelvis om förändringar i reglering. Många lyfte upp sociala medier, särskilt Instagram, som den främsta kanalen.

Övriga tips som SSM fick var:

- Bokadirekt och andra bokningssidor
- Utskick till alla verksamheter med branschkoden för skönhetsvård (SNI-kod 96.022)
- Leverantörer
- Mail, sociala medier och Facebook-grupper
- Kommunernas miljöinspektörer

”Vad gäller vikten av olika sociala medier för verksamhetsutövare menar verksamhetsutövaren att Instagram är nummer ett – har man inte det så har man inga kunder. På Tiktok når man en yngre målgrupp och på Facebook en äldre medan Instagram når ut till alla.”

Önskemål till SSM

SSM frågade om det fanns något som verksamhetsutövarna önskade från SSM. Flertalet verksamhetsutövare tog upp att det behövs hårdare reglering och de flesta var positiva till de kommande föreskrifterna. Flera ansåg att vissa behandlingar, liksom bedömningar av hudförändringar, endast ska få utföras av specialistläkare. Flera lyfte att information från myndigheter behöver vara lättläst eftersom många i branschen inte har svenska som sitt modersmål. En grundläggande kunskap om kroppen, såsom kunskap om hårväxtens olika faser, ansågs av många vara nödvändig för att kunna använda laser på ett säkert sätt. Flera menade också att det bör ställas krav på det. Slutligen efterfrågade många att myndigheter i högre grad intar en rådgivande roll. Flera verksamhetsutövare lyfte att man ska våga kontakta myndigheter med frågor, men menade att många idag drar sig för det av rädsla för att uppmärksamma eventuella brister i den egna verksamheten och de påföljder det skulle kunna innebära.

Exempel 13 från verksamhet: En verksamhetsutövare önskar en samlad guide med information om allt som en verksamhet ”behöver tänka på” för att starta en verksamhet. Denne önskar även att tillsyn kunde utföras innan verksamheten startar.

”Guiden ska vara tydligt skriven på lätt svenska, innehålla steg för steg-instruktioner för vad man behöver göra och vilka myndigheter man behöver anmäla sig hos för att uppfylla alla krav.”

Exempel 14 från verksamhet: En annan verksamhetsutövare berättar att många inom branschen känner rädsla för myndigheter och upplever att det finns en ”vägg” mellan myndigheter och verksamhetsutövare. Hon anser att det är av stor vikt att myndigheter försöker få till en känsla av samarbete. ”Man vill känna sig bekväm när man träffar

myndigheter, stolt över att man utbildar sig och man vill gärna lära sig om något kan bli bättre”, säger hon.

6. Slutsatser

Kravuppfyllelse och kompetens

SSM uppfattade en vilja hos majoriteten av de besökta verksamhetsutövarna att göra rätt, och avvikelser mot kontrollerade krav kunde ofta åtgärdas snabbt. Exempelvis åtgärdade flertalet verksamhetsutövare reflekterande ytor i behandlingsrummet under eller innan besöket. Utifrån projektets avgränsningar påträffades inga brister som föranledde ytterligare tillsynsåtgärder från SSM.

Även om SSM valde att inte bedöma de enskilda verksamhetsutövarnas kompetens och kunskapsnivå inom projektets tillsynsdel, gör myndigheten följande generella iakttagelser och bedömningar. Det framträdde en stor spridning i kompetens mellan de besökta verksamhetsutövarna, vilket märktes bland annat i hur väl förtrogen man var med utrustningen och vilken information som gavs till kunder. SSM kunde se ett samband mellan inköp av dyrare apparater från mer etablerade leverantörer och högre kompetens hos verksamhetsutövarna. Efter att ha jämfört dessa med verksamheter som införskaffat sina apparater på annat sätt (typiskt betydligt billigare apparater) var det tydligt att verksamhetsutövarna som använt sig av etablerade leverantörer generellt sett kunde redogöra för riskerna med behandlingarna på ett mer nyanserat och korrekt sätt. De hade också oftare kunskap kring i vilka fall en behandling inte bör genomföras och vilka mediciner som kan öka riskerna med behandlingen. Verksamhetsutövarna med de billigare apparaterna hade sällan gått någon utbildning vid införskaffandet utan i större utsträckning skaffat sin kunskap genom att testa sig fram, och vissa övervägde att börja ta bort hudförändringar trots att de inte kände till riskerna med de behandlingarna. De dyrare apparaterna var oftare märkta med laserklass och genomgick regelbunden service i större utsträckning. I verksamheter med omärkta laserapparater, där information om strålningsrisker och våglängder inte heller givits på annat sätt, rådde ofta osäkerhet kring om skyddsglasögonen var säkra, och det var svårt för verksamhetsutövarna att säkerställa att de skyddade mot rätt våglängder. Verksamheterna med apparater från etablerade leverantörer verkar också ha tagit till sig informationen om anmälningsplikten i högre grad, då fler hade anmält sig en månad efter införandet.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att verksamhetsutövare som väljer att införskaffa en omärkt laserapparat där utbildning och service inte ingår har svårare att ta ansvar för att strålsäkerheten upprätthålls i verksamheten. Detta ansvar åligger varje verksamhetsutövare och förutsättningar behöver i dessa fall säkerställas på andra sätt.

SSM behöver nå ut - vikten av sociala medier

Bilden av att SSM är en okänd myndighet inom branschen förstärktes under projektet eftersom majoriteten av de besökta verksamheterna inte kände till myndigheten sedan tidigare. En av de viktigaste insikterna är således att SSM behöver arbeta på nya sätt för att nå ut med information till branschen. Projektet gav värdefulla insikter om hur SSM kan förbättra sin informationsspridning, och tydliggjorde den viktiga roll som sociala medier

spelar. Verksamhetsutövare använder sociala medier för kunskapsinhämtning, bokning, marknadsföring och nätverkande. SSM har konton på Facebook och Linkedin men dessa kanaler är inte optimala för att nå ut till verksamheter inom skönhetsbranschen. Många verksamheter lyfte Instagram som den viktigaste plattformen för att nå ut till både kunder och verksamheter och SSM saknar i dagsläget ett Instagram-konto. Eftersom både verksamhetsutövare och potentiella kunder i stor utsträckning befinner sig på samma plattformar, finns goda möjligheter att nå båda grupperna genom riktade informationsinsatser. Närvaro i sociala medier är också viktig för myndighetens kunskapsinhämtning och omvärldsbevakning, inte minst i förarbetet inför inspektioner.

SSM behöver bli bättre på att anpassa kommunikationen efter mottagarna i branschen, både vad gäller val av kanaler men också innehållet. Många verksamhetsutövare lyfte fram behovet av lättillgänglig information från myndigheter som är enkel att hitta och intressant att läsa. Förslag om samlad information från flera myndigheter framfördes också. Dessutom betonades behovet av information på andra språk, eftersom många i branschen inte har svenska som modersmål.

Flera verksamhetsutövare uppgav att de känt sig stressade och oroliga vid mottagandet av föranmälan om inspektion, men att de kunde slappna av under intervjun när upplägget tydliggjordes. Att vara tillmötesgående exempelvis genom att, så långt det var möjligt, undvika att tvinga verksamheterna att boka av kunder, visade sig vara en framgångsrik strategi inom projektet och bidrog till de öppna samtal som SSM hade hoppats på.

Inom ramen för projektet fungerade det väl att kombinera kontroll av kravuppfyllelse med en mer vägledande roll, där verksamhetsutövares frågor besvarades under besöken. Flera lyfte just detta som positivt och uttryckte önskemål om att myndigheter generellt skulle inta en mer vägledande roll för alla verksamheter som vill göra rätt. De betonade också vikten av att man som verksamhetsutövare ska våga kontakta myndigheter med frågor. Idag är många osäkra när det gäller myndighetskontakt och oroliga för konsekvenser i form av exempelvis tillsynsbesök om de blottar sin okunskap om regelverket eller dess tolkning.

Stor variation i verksamheters inriktning och omfattning

De 21 verksamheter som besöktes skiljde sig mycket åt i faktorer som verksamhetsinriktning, antal laserbehandlingar per månad, utbildning och inköpspris på apparaterna. De besökta verksamheterna var allt från frisörsalonger med en laserapparat som knappt användes och ögonbrynstatuerare som ville kunna erbjuda tatueringsborttagning av gamla bryn, till verksamheter med ett stort antal avancerade apparater och hundratals behandlingar per månad. Några av de verksamhetsutövare som hade något annat än laser som sin huvudsakliga verksamhet och där laserapparaten sällan användes uppgav att det var svårt att hålla kunskapen aktuell. Några av dessa verksamhetsutövare uppgav under SSM:s besök att de övervägde att avveckla sin verksamhet med laser.

Inför projektstarten hade SSM en uppfattning om att många verksamheter, särskilt de som bedömdes som mer seriösa, skulle vara anslutna till en branschorganisation. Denna bild visade sig dock inte stämma då endast ett fåtal verksamhetsutövare var medlemmar, och de som inte var det angav att de inte såg något värde i ett medlemskap.

Den stora variationen mellan verksamheterna har lett till en viktig insikt: verksamheter som utför skönhetsbehandlingar med laser har ofta en annan branschkod än den för

skönhetsvård (SNI-kod 96.022). Exempel på verksamheter med strålning som inte är klassade som skönhetssalonger är tatuerare som även utför tatueringsborttagning och spaverksamheter som erbjuder behandlingar för skönhets- och kroppsvård. En slutsats som SSM drar av detta är att det kan finnas fler verksamheter än tidigare uppskattningar, och att myndigheten behöver bredda sin kommunikation för att nå fler branscher.

Baserat på erfarenheter från projektet och tidigare tillsyn ser SSM att verksamhetsutövare informellt kan delas in i tre kategorier för vilka SSM kan behöva ha olika strategier gällande både tillsyn och informationsinsatser. Nedan beskrivs kännetecken för de olika kategorierna men det finns ingen skarp gräns mellan dem.

Kategori 1 – ”De seriösa”: Dessa verksamheter har oftast köpt sina apparater från någon av de större leverantörerna i Sverige och gått en utbildning i samband med inköpet. Laserapparaterna är oftast märkta med laserklass. De har tillgång till en kontaktperson hos leverantören som kan bistå vid frågor eller tekniska problem och tecknar ofta någon form av serviceavtal. Laserapparaterna kostar vanligtvis mellan cirka 500 000 och 1,5 miljon kronor. Verksamhetsutövarna är ofta måna om att följa lagar och regler, men kan ändå till viss del vara omedvetna om strålskyddsregleringen.

Kategori 2 – ”De omedvetna”: Verksamheterna har apparater som antingen direktimporterats från tredje land, köpts via mindre återförsäljare eller är begagnade från andra salonger. Laserapparaterna saknar ofta märkning med laserklass. Utövarna har inte alltid gått någon utbildning i samband med inköpet och är ofta självlärda alternativt upplärda vid en annan salong. Det saknas ofta en lokal kontaktperson i Sverige, men hjälp kan finnas via exempelvis Whatsapp eller andra appar med nätverk. Laserapparaterna kan kosta mellan 10 000 och 60 000 kronor. Dessa verksamheter finns ofta på bokningssidor, har en lokal och är registrerade som bolag, vilket kan göra det svårt för kunder att skilja dem från de verksamheter som tillhör Kategori 1.

Kategori 3 – ”De ljusskygga”: De ljusskygga finns inte på bokningssidor utan tar emot kunder via Instagram eller liknande plattformar. SSM besökte dem inte inom projektet eftersom urvalsmetoden inte fångade upp dem, men flera verksamhetsutövare målade upp en samstämmig bild av oseriösa verksamhetsutövare som utför laserbehandlingar i hemmiljö. Kunder får ofta kännedom om dem genom vänner och bekanta och de kan vara svåra för myndigheter att hitta. De kan hålla sig undan tillsynsbesök och följer inte alltid lagkrav.

Oseriösa verksamheter oroar

Bland de intervjuade fanns en stor oro och frustration kring det som de uppfattar som oseriösa verksamheter. De flesta var positiva till hårdare regler, men vissa uttryckte också frustration över att behöva betala ytterligare avgifter till myndigheten, samtidigt som de upplevde att oseriösa aktörer i praktiken kan fortsätta undvika både avgifter, tillsyn och påföljder. Vissa ansåg även att hårdare regler kan få verksamheter att “gå under jorden”, något som de hade exempel på från införandet av LEKEI.

Trots ny reglering med anmälningsplikt är det troligt att det även fortsättningsvis kommer att finnas aktörer som bedriver verksamhet utanför regelverket. Detta behöver SSM vara förberedd på och väga in vid prioritering av tillsyn. Samtidigt kan en skärpt reglering göra skillnaderna mellan seriösa och oseriösa aktörer tydligare, vilket kan underlätta både av prioriteringen vid tillsyn men även för potentiella kunder att avgöra vilka som följer

reglerna. Ett led i att hjälpa kunder att välja en seriös verksamhet är att tillhandahålla information om vilka verksamheter som uppfyller anmälningsplikten genom anmälan hos SSM. Samtidigt behöver SSM vara mycket tydlig med att en anmäld verksamhet inte är granskad eller godkänd av myndigheten, utan endast kan ses som en indikation på att verksamhetsutövaren är medveten om strålskyddsregleringen. Önskemål om ett sökbart register över anmälda verksamheter har framförts av både kunder och verksamhetsutövare i samband med SSM:s deltagande på olika mässor. Det är även viktigt att SSM fortsätter sitt informationsarbete till allmänheten om risker med behandlingarna och hur man kan gå till väga för att hitta verksamheter som följer reglerna.

Oseriösa verksamhetsutövare är inte en homogen grupp, utan de befinner sig på en skala från verksamheter som är naivt omedvetna om risker och lagstiftning och därför riskerar att skada människor (kategori 2), till de som medvetet bedriver verksamhet i strid med lagen (kategori 3). Under projektet förekom det att verksamheter inte gick att nå via mail eller telefon, att ingen var på plats vid avtalad tid, eller att det påstods att laserapparaten inte längre användes, trots att det fanns bokningsbara behandlingar på bokningssidan. SSM behöver utveckla rutiner för att hantera verksamheter som medvetet försvårar tillsyn.

Leverantörernas roll har betydelse

SSM:s uppfattning är att det finns ett fåtal stora leverantörer av laserapparater i Sverige. Dessa erbjuder ofta olika sätt att skaffa utrustningen, till exempel kontantköp, köp på avbetalning, hyra eller leasing. Utöver själva apparaten kan leverantörerna även tillhandahålla utbildningar, support, service, garanti och hjälp med försäkring. De har ofta en fortsatt kontakt med verksamheterna efter inköp och är måna om att verksamheterna har rätt kompetens, eftersom verksamheterna i viss mån i förlängningen representerar leverantören. Det förekommer att leverantörer ställer krav på genomförd utbildning för att få köpa en apparat.

De flesta verksamhetsutövare som använde sig av någon av de stora leverantörerna var nöjda, men några vittnade om problem i kontakten sin leverantör. I ett fall upphörde kontakten helt efter att försäljningen var avslutad och leverantören gick då inte att nå.

Många av de tillfrågade verksamhetsutövarna lyfte leverantörerna som en möjlig kanal för att sprida information brett inom branschen. Mot bakgrund av detta ser SSM en möjlighet att öka strålsäkerheten genom att i större utsträckning använda leverantörerna som en kommunikationskanal till verksamhetsutövarna.

7. Projektets effekter och vägen framåt

Under de senaste åren har SSM arbetat med att öka sin närvaro i branschen genom deltagande på skönhetsmässor och konferenser med informationsmontrar och föredrag. Vid de senaste mässorna, som sammanfallit med projektet, har ett ökat intresse för SSM noterats. Fler åhörare har deltagit på myndighetens föredrag och många har ställt frågor om risker, reglering och vad man bör tänka på som kund respektive verksamhetsutövare.

Många är engagerade, och både representanter från de stora leverantörerna och personer med egna skönhetssalonger har kommit fram till montern för att diskutera hur skönhets-

branschen kan bli säkrare för kunderna. Flera av dem hade hört talas om SSM:s tillsynsprojekt och undrade vad de behöver tänka på inför ett eventuellt besök. Samtidigt blev ett inlägg om projektet på SSM:s sociala medier ett av myndighetens mest spridda någonsin.

SSM har tack vare projektet fått en bättre överblick över användningen av strålning i skönhetsbranschen, och informationen som SSM har samlat in kommer bidra till en mer effektiv och ändamålsenlig tillsyn samt en förbättrad kommunikation med verksamhetsutövare. SSM ser positivt på att myndigheten genom detta projekt i kombination med andra informationsinsatser, har lyckats komma en bit på vägen i att sprida kunskap och öka Strålsäkerhetsmyndighetens synlighet i skönhetsbranschen.

8. Bilagor

Bilaga 1: Frågelista

Om den egna verksamheten

- Organisationsnummer
- Ansvarig
- Hur många arbetar med icke-jon i verksamheten?
- Hur många och vilka apparater finns i verksamheten?
- Hur länge har du arbetat med laser m.m.?
- Vilka behandlingar utförs?
- Hur många behandlingar görs per månad?
- Funderar du på att köpa fler apparater eller erbjuda andra behandlingar med apparaterna du har idag?
- Vilka risker ser du med behandlingarna som görs?
- Hur ser din kundkrets ut? Ålder etc.
- Har du många återkommande kunder? Vilka behandling väljer dessa att göra?
- Är du med i någon branschorganisation? Vad ser du för fördelar med det? Får du något stöd?

Om branschen och trender

- Hur har du upplevt att branschen förändrats
    - De senaste 3–5 åren?
    - Sen du började med din verksamhet?
- Hur uppfattar du kunskapsnivån i branschen?
- Vilka behandlingar
    - Är populära idag?
    - Gör du mindre av idag?
    - Tror du kommer att komma?
- Är det några behandlingar som du ser som extra riskfyllda?
- Vad för skador har du fått kännedom om? Vad gjordes?
- Finns det något som oroar dig i branschen?
- Vad ser du för behov av reglering?

Apparaterna i verksamheten

- Typ av laser (diod eller CO2 mm)
- Är de köpta eller leasade?
- Vad kostade apparaterna att köpa/leasa?
- Vilken leverantör?
- Erbjöd leverantören något av följande:
    - Utbildning vid köpet?

    - Vad innehöll utbildningen?
    - Var du nöjd med utbildningen?
    - Får man vidareutbildningar?
    - Behandlingsrutiner för de olika behandlingarna?
    - Bra manual som är enkel att förstå?
    - Underhållsplan?
    - Finns det en kontaktperson?
- Finns det några inbyggda säkerhetsfunktioner i apparaten? Temperaturmätning, kylning, interlock etc.
- Hur skulle det påverka verksamheten om ett krav på regelbunden service infördes?
- Hur ofta bör en apparat servas?

Övrigt

- Kände du till SSM och vårt arbete?
- Vad önskar du från myndigheten?
    - Informera om anmälningsplikt och den nya föreskriften – vad för behov skapas då?
- Vad bör en vägledning till föreskrifter innehålla så att den är till stöd för er?
- Tips på hur man kan nå ut i branschen med t.ex. information

Bilaga 2: Informationsblad

Kosmetiska behandlingar med icke-joniserande strålning

Information till dig som är verksamhetsutövare

Behandlingar med laser, intensivt pulserat ljus (IPL), ultraljud, radiofrekvens eller elektromagnetiska fält innebär att kunden exponeras för icke-joniserande strålning. Dessa behandlingar kan medföra risker, men om de utförs på ett säkert och korrekt sätt kan riskerna minimeras.

Verksamhetsutövare som utför kroppsbehandlingar med icke-joniserande strålning måste ha kännedom om gällande regler och vidta de åtgärder som krävs för att minimera risken för skador på människors hälsa.

Regelverk för verksamheter som utför behandlingar med icke-joniserande strålning

Strålskyddslagen (2018:396) och Strålskyddsförordningen (2018:506): Regelverket syftar till att skydda människor, djur och miljö från skadlig strålning. Den som bedriver verksamhet med strålning ska vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka skador.

Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter (SSMFS 2014:4) och allmänna råd om laser, starka laserpekare och intensivt pulserat ljus (IPL): Den som bedriver verksamhet med laser eller IPL ska vara väl förtrogen med hur utrustningen används och känna till de risker som verksamheten kan innebära.

Nya föreskrifter om kosmetiska behandlingar med icke-joniserande strålning förväntas träda i kraft runt årsskiftet 2025/2026 och är nu ute på externremiss. I förslaget till de nya föreskrifterna finns bl.a. en anmälningsplikt.

Du kan läsa förslaget till de nya föreskrifterna och hur du går tillväga för att lämna synpunkter på vår webb: www.ssm.se – Om oss – Remisser och remissvar. Sista svarsdag är 20 augusti.

Kosmetiska behandlingar

En kosmetisk behandling syftar till att förändra eller bevara utseendet på en människa. Exempel på behandlingar med icke-joniserande strålning är:

- Hårborttagning med laser eller IPL
- Fettreducering med laser eller ultraljud
- Hudförbättrande behandlingar med laser, IPL, ultraljud eller RF
- Kroppsskulptering med EMF
- Tatueringsborttagning med laser

Vissa vaginala behandlingar med laser eller RF räknas också som kosmetiska behandlingar.

Mer information

Du kan läsa mer om vad du som verksamhetsutövare behöver veta på vår webb:

www.ssm.se – Områden – Kroppsbehandlingar

Strålsäkerhetsmyndigheten utför tillsyn

Strålsäkerhetsmyndigheten har ett tillsynsansvar som innebär att myndigheten kontrollerar att verksamheter som använder icke-joniserande strålning uppfyller kraven.

Strålsäkerhetsmyndigheten kan göra både föranmälda och oanmälda inspektioner.

Vid en inspektion kan myndigheten exempelvis kontrollera att

- alla som arbetar i verksamheten och kan komma att exponeras för icke-joniserande strålning har kunskap om regler och riskerna som behandlingarna medför,
- den som utför behandlingar med icke-joniserande strålning har relevant kompetens och är väl förtrogen med utrustningen,
- utrustningen är väl fungerande och underhålls på ett godtagbart sätt, t.ex. att den genomgår service enligt tillverkarens rekommendationer,
- kunden får information om riskerna med behandlingen och att verksamheten inte tillämpar friskrivningsklausuler vid eventuella skador,

- behandlingar i området nära ögat med IPL eller laser i laserklass 3B eller 4 endast utförs under ansvar av en legitimerad läkare och att det t.ex. finns rutiner för hur ansvarsfördelningen mellan behandlare och läkare ser ut,
- medicinska behandlingar med laser i laserklass 4 eller IPL endast utförs under ansvar av legitimerad läkare och hur det säkerställs att övriga behandlingar inte är medicinska,
- strålfältet när laser används är övervakat och att åtgärder har vidtagits så att inte människor oavsiktligt bestrålas, t.ex. genom att det finns skyddsglasögon och att laserstrålen inte riskerar att reflekteras.

Strålsäkerhetsmyndigheten arbetar pådrivande och förebyggande för att skydda människor och miljö från oönskade effekter av strålning, nu och i framtiden.

Du kan ladda ner våra publikationer från www.stralsakerhetsmyndigheten.se/publikationer. Om du behöver alternativa format som exempelvis lättläst, punktskrift eller Daisy, kontaktar du oss på e-post registrator@ssm.se.

Strålsäkerhetsmyndigheten
171 16 Stockholm
08-799 40 00
www.stralsakerhetsmyndigheten.se
registrator@ssm.se

©Strålsäkerhetsmyndigheten

Scandinavian Print Group Sweden AB, 2026